

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετά την ολοκλήρωση του βιβλίου *Η συμβολή της περιοχής των Γαργαλιάνων στην Επανάσταση* αποφάσισα να αναζητήσω τη γνώση για τα χρόνια που ακολούθησαν. Ήταν μια αναζήτηση χωρίς προορισμό, η οποία ίσως δεν θα έδινε κανένα αποτέλεσμα. Άλλωστε δεν υπήρχε τίποτα στη βιβλιογραφία, και η προφορική παράδοση τίποτα δεν είχε διασώσει. Αλλά στη ζωή υπάρχουν κενά; Προφανώς όχι. Ένιωσα ότι θα φωτιστεί μια μάλλον σκοτεινή περίοδος της Ιστορίας. Κατανοούσα ότι έτσι θα ήταν δυνατό να έλθει στην επιφάνεια το παρελθόν για μια περιοχή όπου όλοι νόμιζαν ότι ουδέν αξιόλογο συνέβη. Μια πόλη και μια περιοχή χωρίς παρελθόν.

Και εδώ είχε εμφιλοχωρήσει η πλάνη. Η έρευνα αυτή ήταν μια διαδρομή εκπλήξεων, καθημερινών και αναπάντεχων, που μου χάρισαν αισθήματα χαράς και ικανοποίησης, ίσως και επιβεβαίωσης, μια και ανέκαθεν πίστευα και πιστεύω ότι στην περιοχή αυτή οι άνθρωποι είχαν και έχουν πολύ ιδιαίτερη συμπεριφορά, αρχές και αξίες, ηθική και πολιτισμό.

Προσπάθησα, κατά το δυνατόν, να «απομακρύνω» τις θεωρήσεις και απόψεις μου για τα πολιτικά γεγονότα, πλην όμως ήταν αδύνατο να μην εκδηλώνω κάθε φορά τη λατρεία για τον τόπο μου.

Ως πηγές γι' αυτό το πόνημα αξιοποιήθηκαν, κυρίως, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους και οι εφημερίδες του 19ου αιώνα.

Συνειδητά επέλεξα αφενός την παράθεση των πηγών, ώστε να μείνει ο αναγνώστης ανεπηρέαστος στην αξιολόγηση των γεγονότων, και αφετέρου να εντυπώσω στη λεπτομέρεια, ώστε να αναδειχθούν ο τρόπος λειτουργίας της κοινωνίας αλλά και τα ήθη και οι συνήθειες των ανθρώπων. Μιλώντας, για παράδειγμα,

για τους πλειστηριασμούς δίνω την ευκαιρία στον αναγνώστη να σχηματίσει την πολεοδομική εικόνα του σημερινού κέντρου των Γαργαλιάνων.

Η αλήθεια είναι ότι σε όλη αυτή την έρευνα στάθηκα τυχερός, μια και οι πρόγονοί μας χαρακτηρίζονταν από εξωστρέφεια και έγραψαν κείμενα που δημοσιεύθηκαν στον Τύπο της εποχής, και έτσι διασώθηκαν πολύτιμες πληροφορίες. Δεν πρέπει να διαφύγει από τον αναγνώστη ότι οι κορυφαίες εφημερίδες εκείνης της εποχής φιλοξένησαν άρθρα Γαργαλιανιωτών, ακόμα και στην πρώτη σελίδα τους, γεγονός που επιβεβαιώνει τη σημαντικότητά τους.

Οφείλω να επισημάνω ότι από τα κείμενα που εμφανίζονται στις εφημερίδες κυριαρχούν αυτά που αναφέρονται στη λειτουργία της πόλης και στην παρουσίαση γεγονότων και προβλημάτων, και μόνο λιγοστά αναφέρονται στις αντιθέσεις των ανθρώπων, οι οποίες υπήρχαν, αλλά αντιμετωπιζόνταν στο πλαίσιο της τοπικής κοινωνίας. Αυτό όμως δεν συνέβαινε και με τις άλλες περιοχές και πόλεις της Μεσσηνίας, όπου επικρατούν στον Τύπο οι προσωπικές αντιθέσεις, οι οποίες ενίοτε φθάνουν στα άκρα.

Είναι βέβαιον ότι γεγονότα και πληροφορίες διέφυγαν την προσοχή της παρούσας έρευνας, αλλά πιστεύω ότι το παρόν πόνημα θα γίνει αφορμή για διαρκή συζήτηση σχετικά με την Ιστορία των Γαργαλιάνων και θα δώσει τη δυνατότητα σε νέους ερευνητές να συμπληρώσουν την προσπάθεια.

Θέλω να ευχαριστήσω τη Γιούλη και τον Παύλο Παπαχριστοφίλου, δύο σπουδαίους ανθρώπους των Γραμμάτων, που αγκάλιασαν αυτή την προσπάθεια, συνεχίζοντας το έργο του αείμνηστου Μίμη Παπαχριστοφίλου, ο οποίος, πέραν των μεγάλων εκδοτικών επιτυχιών, στήριξε τις προσπάθειες όλων των Γαργαλιανιωτών λογοτεχνών στην πρωτοποριακή έκδοση της *Πελοποννησιακής Πρωτοχρονιάς* κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960. Θέλω, επίσης, να ευχαριστήσω τον Δημήτρη Αλεξάκη για την εξαιρετική επιμέλεια αυτής της έκδοσης. Ευχαριστώ τον Γιάννη Θεοδωρακόπουλο για την εικόνα του «Καποδιστριακού» Σχολείου Γαργαλιάνων στην περιοχή του Αγίου Νικολάου (εξώφυλλο) και την Ειρήνη Π. Κατσιβέλα για τον σχεδιασμό της σφραγίδας του Δήμου Πλαταμώδους.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, που με παρότρυνε και με στήριξε σε αυτή την προσπάθεια.

Ιούνιος 2022
Παναγιώτης Α. Κατσιβέλας
Ιατρός

Διονύσιος Αλεξόπουλος – Ο πρώτος πολιτευτής των Γαργαλιάνων

Η πρώτη καταγεγραμμένη υποψηφιότητα Γαργαλιανιώτου για την εκλογή του ως πληρεξουσίου της Επαρχίας Αρκαδιάς είναι το 1829, κατά την εκλογή των πληρεξουσίων της Δ' Εθνοσυνελεύσεως. Ο Διονύσιος Αλεξόπουλος ήταν ο μοναδικός υποψήφιος από την ευρύτερη περιοχή των Γαργαλιάνων. Συγκέντρωσε 16 θετικές ψήφους και 59 αρνητικές. Στις εκλογές αυτές ψήφισαν μόνον οι δημογέροντες, οι αντιπρόσωποι στην επαρχιακή δημογεροντία. Δεν ήταν, βεβαίως, μια εύκολη συμμετοχή, για πολλούς λόγους, κυρίως διότι η περιοχή των Γαργαλιάνων και της Χώρας (Λιγούδιστας) ανήκαν στη Μητρόπολη Ανδρούσης και, αναμφίβολα, αυτό προκαλούσε ψυχική και πολιτική διάσταση με τις άλλες πόλεις. Για πολλά χρόνια, όπως έχει επιβεβαιωθεί, οι δεσμοί των κατοίκων των Δήμων Αετού, Τριπύλης, Αυλώνος, Ζούρτσας και Κυπαρισσίας ήταν εγγύτεροι και ισχυρότεροι, και αυτό παρατηρήθηκε και σε πολλές επόμενες εκλογές. Έτσι διαμορφώθηκε μια πολιτική τάξη με επίκεντρο και προέλευση από την περιοχή της Αρκαδιάς και χρειάστηκε να περάσουν πολλά χρόνια προτού κατορθώσει να εκλεγεί βουλευτής ο –από την περιοχή των Γαργαλιάνων καταγόμενος– Αδαμάντιος Διαμαντόπουλος το 1859. Ανεξαρτήτως αποτελέσματος, στους Γαργαλιάνους δημιουργείται μια δεύτερη πολιτική οικογένεια, έπειτα από αυτήν των Αγαπηγών, με μόνη διαφορά ότι οι Αγαπηγνοί περιορίστηκαν κυρίως σε επίπεδο

δήμου και επαρχίας, ενώ οι Αλεξόπουλοι επιδίωξαν την εκλογή τους ως βουλευτών.

(Γενικά Αρχεία του Κράτους, Ιστορικά Αρχεία Γιάννη Βλαχογιάννη, Εθνοσυνελεύσεις, Πρακτικά εκλογής πληρεξουσίων Δ' Εθνικής Συνελεύσεως 1829, φάκελος 200)

Πράξις της Εκλεκτορικής Συναθροίσεως των εκλεγμένων της Επαρχίας Αρκαδίας

Σήμερον την 28η Μαΐου αωκθ συνήλθεν η εκλογική της επαρχίας ταύτης, κατά το υπ' αριθ. 18849 ψήφισμα της Σεβ. Κυβερνήσεως, εις την κεντρικήν πόλη της Επαρχίας, εις τον ναό της Αγίας Τριάδος, διά να εκλέξουν κατά τα υπ' αριθ. 18050 οδηγίας της Σεβ. Κυβερνήσεως, διά την Δ' Εθνική Συνέλευσιν, πληρεξουσίους. Τα γηροντότερα πέντε μέλη εκ των εκλογέων, Νικόλαος Πουλόπουλος, Αναγνώστης Αλεξόπουλος, Δήμος Γκότζης, Δήμος Τότζης και Αναγνώστης Μπάλτας, μετά τον Προέδρον της Εκλεκτικής Συναθροίσεως του κυρίου Αντωνίου Καραπατά, κατέστρωσαν τον κάτωθι κατάλογο εκλογέων [...] 76, συνολικά, εκ των οποίων:

- Από την πόλη των Γαργαλιάνων συμμετέχουν οι δημογέροντες Αντώνιος Αγαπηρός, Διονύσιος Αλεξόπουλος και Πανάγος Λαμπρόπουλος
- Από Αιγινούδιστα, Καβαλαρία και Τσιφλίκι (Χώρες) συμμετέχουν οι δημογέροντες Ιωάννης Οικονομόπουλος, Ιωάννης Αγαπηρός, Σταμετέλος Στασινόπουλος και Πέτρος Νικολόπουλος
- Από Φλόκα και Πάνισσα, ο Γεώργιος Γερογιαννόπουλος
- Από Πύργο, ο Δημήτριος Τζόλης
- Από Βάλτα και Μουζάκι, ο Αντώνιος Ανδρινόπουλος
- Από Φιλιατρά, οι Αναγνώστης Σπέντζας, Ζαχαρίας Πασχαλίδης και Ιωάννης Σάμπαλης
- Από Χριστιάνου, ο Φωτεινός Σκαπετοράχης
- Από Αρκαδιά, οι Νικόλαος Πασχάλης, Μήτρος Αναστασόπουλος, Διονύσιος Παπαθεοδώρου, Γεώργιος Μπόρσας.

Κατάλογος υποψηφίων και αποτελέσματα εκλογής

	Έλαβε ψήφους	
	Υπέρ	Κατά
Μήτρος Αναστασόπουλος	68	15
Αλέξιος Λουκόπουλος	23	53
Χριστόδουλος Γεωργακόπουλος	53	22
Αναγνώστης Σαμπρής	42	33
Αναγνώστης Παπατζώρης	49	26
Γιαννάκης Κρίτζαλης	29	46
Νικόλαος Πασχάλης	11	64
Νικόλαος Ιερέας	48	27
Γεώργιος Γκότζης	46	29
Αναγνώστης Αλεξόπουλος Σιδ.	39	37
Διονύσιος Αλεξόπουλος	16	59
Αθανάσιος Γρηγοριάδης	36	40
Γεώργιος Οικονομόπουλος	39	36
Θεόδωρος Σκορδάκης	18	58
Αναστάσιος Μανούσος	14	62

Η πράξις αὕτη επικυρούται παρ' εμοῦ τοῦ προσωρινοῦ Διοικητοῦ τῆς Επαρχίας Αρκαδίας, παρασταθέντος γιὰ τὴν ἐκλεκτικὴν συνάθροισιν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας.

Εν Αρκαδίᾳ, 28 Μαΐου 1829

Ο Προσωρινός Διοικητής

Ι. Αμβροσιάδης

Απαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ δοθέντος εἰς τοὺς πληρεξουσίους κυρίους Μήτρον Αναστασόπουλον, Χριστόδουλον Γεωργακόπουλον, Αναγνώστην Παπατζώρην καὶ Νικόλαον Ιερέα.

*Εν Αρκαδιά τη αυτή ημερομηνία
Ο Προσωρινός Διοικητής Αρκαδιάς
Ι. Αμβροσιάδης*

*Ελληνική Πολιτεία
Αριθ. 302*

*Προς την Αυτού Εξοχότητα τον Κυβερνήτη της Ελλάδος
Ο Προσωρινός Διοικητής της Επαρχίας Αρκαδιάς*

Αποστέλλω εσώκλειστο εν αντίγραφο, κατά την υπ' αριθ. 12369 διαταγήν της Κυβερνήσεως, την πράξη της εκλογής των διά την Α' Εθνοσυνέλευση πληρεξουσίων της Επαρχίας Αρκαδιάς, Μήτρου Αναστασόπουλου, Χριστοδούλου Γεωργακόπουλου, Αναγνώστη Παπατζώρη και Νικολάου Ιερώως. Μάρτυς αυτόπτης της πράξεως αυτής, δεν διστάζω να βεβαιώσω την Ημετέρα Εξοχότητα ότι διά την εκλογήν των ανωτέρω πληρεξουσίων δεν έλαβε καμία χώρα η ραδιουργία και το φατριαστικό πνεύμα, αλλά μόνον και καθαρά η φωνή της συνειδήσεως και τα μοναδικά συμφέροντα της Πατρίδος οδήγησαν τους Αρκαδίους να εμπιστευθούν εις τους ανωτέρω συμπολίτες των την πληρεξουσιότητά των.

Δεν έχω λόγους, εξοχότατε, με πόσην ακρίβειαν εξετέλεσαν και πόσην ευταξίαν εφύλαξαν για την Συνέλευσίν των η Αρκαδιά. Ομολόγησαν τρανότατα οι χρηστοί ούτοι των πολιτών την προς την υμετέραν Εξοχότητα βαθιά ευγνωμοσύνη των, δι' ένα σοφώς προνόησε προς ασφάλειαν των περί συγκαλέσεως της Συνελεύσεως, αλλά έμειναν απαρηγόρητοι διά την λύπη την οποίαν προξένησε ο Κυβερνήτης των να μην δεχθεί, διά τον οποίον έχουν όλην των την πεποίθηση και εμπιστοσύνη των, την πληρεξουσιότητά των. Ο Ύψιστος να βοηθήσει τους πληρεξουσίους των να φανούν άξιοι των κοινών ευχών και ελπίδων.

*Εν Αρκαδιά, 28 Μαΐου 1829
Ο Προσωρινός Διοικητής
Ι. Αμβροσιάδης*

Η εκκαθάριση της Πελοποννήσου

Από το 1828, με εγκύκλιο προς όλες τις επαρχίες του Ελεύθερου Ελληνικού Κράτους του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, ξεκινάει η εκκαθάριση της Πελοποννήσου από τους εγκαταλειμμένους Άραβες και τους αιχμαλώτους Τούρκους.

Γενική εφημερίς της Ελλάδος, αριθ. 17, έτος Γ'

Ελληνική Πολιτεία

Εγκύκλιος εις τας επαρχίας

Αριθ. 608 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αιτίαν φιλανθρωπίας και πολιτικής υπαγορεύει την Κυβέρνηση να σας διατάξει διά να συνάξετε όλους τους εις την επαρχίαν ταύτην διασκορπισμένους Άραβες και λοιπούς αιχμαλώτους Τούρκους, και να τους αποστείλετε εις Ναύπλιον, υπό την επιστασία του εκεί προσωρινού Διοικητού, όστις έχει τας περί τούτου αναγκαίας διαταγάς της Κυβερνήσεως. Η Κυβέρνηση ελπίζει ότι η προαίρεση εκ μέρους των εχόντων αυτούς θέλει προλάβει παν βίαιο μέσον εις εκπλήρωση του φιλάνθρωπου και πολιτικού τούτου σκοπού, αφορώντος την δι' αλλαγής ελευθέρωση ομογενών μας.

Την 4η Μαρτίου 1828, εν Πόρω

Ο Κυβερνήτης

Ι.Α. Καποδίστριας

Έναν χρόνο μετά, 3.000 Τούρκοι, από τους οποίους οι 800 ήταν ιππείς, αναχώρησαν, και μη μπορώντας να διαφύγουν, κατευθύνθηκαν προς την Κόρινθο, όπου κατόπιν καταδιώξεως σκοτώθηκαν πάνω από 300.

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, αριθ. 47, έτος Γ'

Εν Αιγίνη, Σαββάτω 30 Ιουνίου 1829

Εξ Αιγίνης, 29 Ιουνίου

Οι εκ Κορώνης αναχωρήσαντες Τούρκοι συνιστάμενοι εις 3.000 περίπου, εν οίς 800 ιππείς, μη δυνηθέντες να διαβούν εις Πάτρας, διευθύνθησαν εις Κόρινθον, όθεν μέλλουν να απέλθουν εις το να μην πάθουν τι, καθ' οδόν λέγεται ότι εις την Άραβας απάντηση των εις Κλειδί φόνευσαν εξ αυτών περί τους 300 και πλειοτέρους πλήγωσαν.

Η Ανεξαρτησία της Ελλάδας – Πρωτόκολλα του Λονδίνου

Η Ελλάδα αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο πλέον κράτος με την υπογραφή των Πρωτοκόλλων του Λονδίνου.

Τα όσα αποφασίσθηκαν τον Νοέμβριο του 1829 στη Διάσκεψη του Λονδίνου αποτέλεσαν τα τρία γνωστά Πρωτόκολλα του Λονδίνου της 22ας Ιανουαρίου / 3ης Φεβρουαρίου 1830. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο Πρωτόκολλο αφορούσε την ανεξαρτησία της Ελλάδας, το δεύτερο την εκλογή του κυρίαρχου ηγεμόνα της και το τρίτο την εξασφάλιση της ελεύθερης άσκησης στην Ελλάδα της λατρείας της Καθολικής Εκκλησίας. Τα Πρωτόκολλα αυτά περιλαμβάνουν τις αποφάσεις της Διάσκεψης του Λονδίνου, του Νοεμβρίου του 1829.

Το πρώτο Πρωτόκολλο, το οποίο αποτελεί ιστορική διεθνή ενέργεια γνωστή ως Πρωτόκολλο «Περί Ανεξαρτησίας της Ελλάδος», ανακηρύσσει την Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος, υπό «μοναρχικό και κληρονομικό κατά τάξη πρωτοτοκίας καθεστώς». Επίσης προβλεπόταν πως η Ελλάδα θα έχει πλήρη πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά δικαιώματα, τα οποία ανταποκρίνονταν, βεβαίως, στην πλήρη ανεξαρτησία της Ελλάδας, και έτσι μέσω του πρώτου Πρωτοκόλλου καθορίζονται και τα σύνορα της Ελλάδας. Με το δεύτερο Πρωτόκολλο, το οποίο υπογράφεται την ίδια ημερομηνία, προσφέρεται ως ηγεμών του νέου ελληνικού κράτους ο Λεοπόλδος του Σαξ - Κοβούργου. Το τρίτο Πρωτόκολλο, «Περί του καθολικού δόγματος κατοίκων της Ελλάδος», με αίτηση της Γαλλίας, καθορίζει ότι όλοι οι

υπήκοοι του νέου κράτους γίνονται δεκτοί σε όλα τα δημόσια υπουργεία, αξιώματα και τιμές, ανεξαρτήτως της θρησκείας αυτών.

Την αρχική ικανοποίηση των Ελλήνων γρήγορα διαδέχθηκε η κατά κάποιον τρόπο απογοήτευσή τους, καθώς πλην της Πελοποννήσου τα όρια του νέου κράτους καθορίστηκαν πολύ στενά. Στη Στερεά Ελλάδα τα όρια φθάνουν μέχρι τη γραμμή Αχελώος - Οίτη - Σπερχειός. Η Ακαρνανία μένει εκτός της Ελλάδας. Από τα νησιά παραμένουν εκτός των ορίων η Κρήτη, τα Δωδεκάνησα και η Χίος.

Οι κάτοικοι στους Γαργαλιάνους το 1830

Σύμφωνα με αναφορά του Διοικητού της επαρχίας Αρκαδίας (Τριφυλίας), το 1830 οι Γαργαλιάνοι είχαν «ως έγγιστα» 760 κατοίκους και ως δημογέροντες υπηρετούσαν οι σημαντικοί πρόκριτοι - αγωνιστές Διονύσιος Αλεξόπουλος και Αντώνιος Αγαπηνός. Από αυτούς, ο Αντώνιος Αγαπηνός υπεδεικνύετο ως «ικανότερος» από τον Διοικητή διά να εκλεγεί και διοριστεί ειρηνοδίκης.

(ΓΑΚ Υπ. Δικ. Εμπερ. εις έγγραφα της 25ης Οκτωβρίου 1830)

Πλην όμως, η Γραμματεία της Κυβερνήσεως δεν έκανε αποδεκτή την εισήγηση του επάρχου.

Αναλυτικότερα, ο πληθυσμός είχε ως εξής: Γαργαλιάνοι 760, Πάνιτσα 20, Φλόκα 90.